

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕНИИНИН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАН НЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТЕРИНИН, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАН НЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИН ОРГАНЫ

1958 MART 6 ЧЕТВЕРГ № 46 (4016) Өртөө 20 коп.

1958 жылдың март 16, Бөксөресөн - СССР-нүн Дээди Советинге соңгулдааларның хүнү

Часкы тарылгага техниканы бүрүн болгаш бедик шынарлыг белеткээр

Бо чылын тарылга шөлүн элээр сал-борттары-биле кады кол чүве чүд дие, оң агротехниктиг чурумнарныг шынмын сагыры болур. Ол болза, көдө ажал-агый ажалдагыларынның часын тарылгага организастиг болгаш бүгү тала-биле мык кылдыр белеткедик болурун негес турар.

МТС-тер, совхозтар часын хову ажылдарынын 90 ажим хуузуун МТС-тер күүседир. Ычанганг часын хову ажылдарының белеткелинде кол чүдө—МТС-терде болган совхозтарда тракторларын, кожула машиналарын чогуур өйүндө, эки шынарлыг септеп доозары болур. Ол сорулганы чедишкенин боттарынды тавармачтагы байдалдар болгаш септегенин баазам МТС, совхоз бүрүгүндө бар. МТС-тер чыл бүрдө чаа-чаа техниканы мык хейил ап турар. Чүдө өөлүгү дөрт чылдык дургууда техниканы МТС-терде 2 катал, совхозтарда 2,5 катал өскөн.

БҮГҮ УЛУСТУҢ ЧУГААЛАЖЫП КӨРҮҮШКҮНҮ

«Колхоз тургузуун улам ынай көжүдөр» болган машина-трактор станциялары эде организастиг дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунун доктаалы болган СССР-ның Дөди Советиниң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтин илеткелиниң Тезистерин бүгү чуртта бүгү улустун чугаалажып көрүшкү болуп турар.

Угыкча Национал районда (Хабаровск край) туруп турар. «Колхоз тургузуун улам ынай көжүдөр» болган машина-трактор станцияларын эде организастиг дугайында доктаалды партияның Төл Комитетиниң Пленуму хүлээп алган деп мезеңи оңче радио чедирген. Соңгу чүк артелиниң ажил-ишчилери ол документини ылай-биле чүдүдүгүзүп хүлээп алганнар. Ногаа ажалдагыларынның бригадирин М. И. Дороменковун мезеңиин болза:

Пленумунун доктаалы колхоз тургузуун дугайында, совет кижилериниң чаагы байдалының дугайында Коммунисттик партияның сагыш салышкынының чаа мезеңииниң-дир. МТС-терин төлөстөттөнген эде организастиг болгаш колхозчулар бистере-даа, күрүнге-даа ажыгыт, ол болза чуртка бүгү көдө ажил-агый продукттарынның алабышын дүрген тургузуунга дузаалар. Бистин колхозчу-ву бо чылын ногаалар болгаш картофель тарылганы калбаргырып, миймыстык бол малдын баш санын көвүдөдирин төлөстөп турар.

Белорус ССР БКАД-ның киржикчизи

Белорус ССР-ни 1958 жылда Бүгү-өнчөлинин көдө ажил-агый делегезиниң киржикчи кылдыр бдылаан. Республика стү бүдүрениниң тазалы-биле уауг чедишкенини чедип алган. Эрткен чылын колхозтарга инек бүрүгүндө ортуна-биле 1575 килограмм азы 1956 чылдагынан 359 килограмм хей стү алылган. Ол-ла хуусаа иштинде инектерини баш сапы 483 мундан 512 муң чедип өскөн. Көдө ажил-агыйның ажылаагы 100 гектар чөв бүрүгүнге онааштыр 1956 чылда 60,1 центнерге удуз 93,5 центнер стү алынган.

Часаан МТС-тин механизаторларынның эдегечи шийгириниң өзүгары Совет Армияның 40 чыл өөн таварыштыр бистини областа 8 МТС-тер болгаш 2 совхозтар тракторлар база кожула машиналарын септегениниң планын күөсеткен. Бил-Хем МТС 67, Часаана — 60, Шагаал-Арыг 69, Кызыл-Мажаалы 46 болган «Чөлөө» совхоз 48, «Барыс» совхоз 20 тракторларын септеп, планын ажим күөсеткен. Ылангыя Чаа-Хөл МТС-тин директору эш Стихарев, кол механиги эш Мшнин часын тарылгага белеткеди организастиг чорутканы-биле 46 тракторларын, 48 трактор андызынын, 60 секталарын болгаш 11 культуляторларын бүрүн септеп доозган.

Партия, совет болгаш көдө ажил-агый ораныарынын хүлээлгезин — ажилы шынар кол кыдылар-биле шынмын демиселди чорудары, септегенини көчүгү эки шынары дөш хүн-бүрүнүң өзүлү контролдоон тургузуп болур. Оң-биле калы МТС-терде, совхозтарда партия организастиг трактор бригадаларынын составын текниканы эки билир, мергезилди механизаторлар-биле четчелен өмжөгуларынче оңш сагыш салыры чүгүл.

Сүт-Хөл районда садик четкилериниң ажилдагыларын Дөди Советтинги соңгулдааларына төлөстип ужуражыр дөш кызымкак айылдан туралар. Райло башта чери бараан саарылгазынын планын чедишкенин күөседир, ажилчы чоннарын негедде херекелдерин бүрүн хандырынынга чүгүлө хемчегдерин алган.

«Удмыл» колхоз талыгыр соңгу чүкө черлерге, тудут шөдөрнине сөөртүп турар. Мыш кезикчилери Санчаа-Сурен, Ойдуң Дүгөр, сөөртүкчүдөр Ишкин-Аракчаа, Норбу-Аракчаа ажил нормизам 120—150 хуу күөседир туралар.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун доктаалы болган эш Н. С. Хрущевтин илеткелиниң Тезистерин Молда ССР-де ниг дегинишкенин алган. Ол чүгүлө документаларын көдө-дө-дө, хоорайда-дө-дө дөди соңгуургал-биле чугаалажып турар. СЭКП ТК-ның Пленумунун шийтирини Коменек машина-трактор станцияларынның механизаторларын ылай-биле байырдал көргөдөр. Кол инженер И. А. Кисичкинның чугаалааны болза: МТС-ке 20 хире чыдыр дургүндө ажылдан келген мен. Оң-биле кады чагыс чөрге илн өзөп турар чорук ажыгыт өвөс апарган — ол чорук артык чарыгдаларын улагатырын, техниканы рационалдыг өвөс ажыгылаар чоруту болдуруп, колхозчуларынң инициативанын башып турары билдирер. Төдөлеттинген эде организастиг чөгуур үезинде алынган хемчег болур дөргөзө чигинип турбас. Ол болза колхоз экономизамын улам ынай көдүрөнгө күчүлүг иднишкин болур.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун материалдарынын текстерлиг ном

Бүрүнүнчү политиктиг литература номнары үндүрер чөри СЭКП ТК-ның февраль (1958 жылды) Пленумунун материалдарынын текстерлиг номун үндүргөн. Мыд кирген чүдүлөр болза: СЭКП ТК-ның Пленумунун дугайында информацияг диниздыг, «Колхоз тургузуун улам ынай көжүдөр» болган машина-трактор станцияларын эде организастиг дугайында эш Н. С. Хрущевтин илеткелиниң тазалы-биле СЭКП ТК-ның Пленумунун 1958 жылдык февраль 26-да хүлээп алган Доктаалы болга СССР-нин Дөди Советиниң сессиязынга эш Н. С. Хрущевтин илеткелиниң Тезистерин. Номнуң тиражи 2 миллон өвөк. (СЭТА).

Пленумунун шийтирин бүрүн деткээн (Областың болгаш Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы)

Дүң Кызыл хоорайның Бултура башынга областың болгаш Кызыл хоорайнын партия активиниң хуралы болган. Алаа областың колхозтарының даргалары болгаш Кызыл хоорайнын алаан организастигларынын, бүдүрүлгелериниң удуруткучулары база кирешкенер.

«Колхоз тургузуун улам ынай көжүдөр» болган машина-трактор станцияларын эде организастиг дугайында айтырыгы чугаалашкан СЭКП ТК-ның бо чылдык февраль Пленумунун ажылынын түңселенини дугайында партия өбкөмунун бирги секретары эш С. К. Токанниң илеткелинин ахта хуралынын киржикчилери диниан чугаалашкан.

Күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш

Сүт-Хөл районда садик четкилериниң ажилдагыларын Дөди Советтинги соңгулдааларына төлөстип ужуражыр дөш кызымкак айылдан туралар. Райло башта чери бараан саарылгазынын планын чедишкенин күөседир, ажилчы чоннарын негедде херекелдерин бүрүн хандырынынга чүгүлө хемчегдерин алган.

Каа-Хемниң ийи колхозунда

БӨК-ХААК. (Телефон-биле). «Коммунистче орук» көдө ажил-агый артелиниң кезиңуинери СССР-ның Дөди Советиниң соңгулдааларына хүнунге чедишкениниг ужуражыр дөш бригада бүрүгүндө күөшиниңиниң ажилдан туралар.

Часкы хову ажылынга үлегерлиг белеткенир

Ажил-хөвө бүртүрүнү чедишкенин болуру — алаа баш бургунар хинамчалыг белеткеден болгаш организастиг удуруткучулук чүгүлө хазаржыр. Угуз-Хем районда «Чодураа» колхозтун таразылары соңгулдаалар хүнунге уткуштур социалист чарыштың өзлөтөөгө шилчез, часын хову ажылынга белеткедери барык доозун турар.

Совет тургузуг

Көдээ Советтин күүскомунун отчёду

Сут-Хад районун Кызыл-Тайга көдээ Советинин чокота чаа болуп эркен чегги сессиясы Советтин күүскомунун чыг тургузунда чоруткан ажымын түнөөдөр чугаалакчы көргөн.

Совет организас-массалыг ажылдарнын таламы-биле элден кемчелерин боттандырган сессия демделгезин. Советтин күүскомунун хуралдары 17 удаа, сессиялары 6 удаа, ажылчы чоннарнын хуралдары 9 кезек чеге чымалган. Ол хуралдарга ажыл-агый, культура тургузуушкунуун таламы-биле дыка хей айтырларын чугаалакчы, тодаргай шийтирлерин үндүрүп келген. Благыга болуун девискээринде «Ишкин» колхозтуу ажыл-агый, сан-хөөтүн быжыгдарынче Совет болууну кичээлгеини үргүчү салды турар.

Оң түнөөлөндө колхоз эртен чылын мадын баш санын өстүреринин күрүнө планын ийитини-биле 100,5 хуу, оон иштинде хаванынын — 144 хуу күтсөөкөн. Колхозтуу саяачылары ине бүрүтүндө ортумал-биле 1200 литр, а муунакчы саяачылар эштер Дазар—1500 литр, Аралдуу 1440 литр сүтү саап алганнар.

Тараажылар эштер Смыан-оол, Базыр-оол болгаш өскелер-даа боттарынга быжыгалаан 160 гектар чегин га бүрүтүндө ортумал-биле 19 центнер дүжүт алырын хандырганнар.

Ындыг болза-даа эртен чылын мадын тодуу колхозтуу камгалап алганын хуузу дыка чавыс болганын, күскү дүжүт ажаап алышканынын үезинде мал кадымын кошкандаан 15.300 кг тараажы мал үрөн чорутуу сессияга депутаттар чиди-биле илереткен.

Көлхоз хөргөткөсүнө ол хире уагт когарал таварышыл турга, тарга камгалактын хандырар таламы-биле шыгын кемчег албаан дугайында Советтин күүскомунун даргазы эш Даспаакты депутат Бийбюк болгаш өскелер-даа шыгын шүгүмчүлөгө таварыштырганнар.

Устунде четтестерин чайладып, мал кыштагалдыкынын организастыг чорудуп тургаш, 60 чылын мадын чаш төлүн бүрүн камгалап азыр, туудугун, чакы тарылганын белеткеп ажылдарын доозарын дүгедерди кемчелерин айткан шийтирнин сессия хүлөөп алган.

Г. КАПТЫР-ООЛ.

Өвүр районда

ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгууларга белеткелер Өвүр районда улам-па күштелин турар. Тос сонгууда участоктарын комиссияларынын составында 50 ажыг кижи, участок санында агитпунктуларын 140 ажыг агитаторлары ажылдап турар. Сонгууларда айтырларынга холбаштыр агитаторларын чөвүлөс хуралдары 2 удаа, көдээ Советтер даргаларын сургаалакчы хуралы бир катан болуп эркен. Амгы үезе сонгууда участоктары баылашканын черлерин белеткел агай берген.

Районун ажылчы чоннары 1958

ажыл-агый чылынын күрүнө планынын хуусаа бетинде күтсөөдө дээм социалдыг чарышты улам күштедилерип, Тес-Хем районун көдээ ажыл-агыйнын ажыл-иштерин социалдыг чарышса кыйгырганнар. «Торгалыг» колхозтуу дүдүжүлары 60 чылын бүгү колхозчуларын өгөрдөн бажынарже шийчидер айтырын үе шийтирлөөр дээм организастыг ажылдап турар. Оон ийаи келер өөрдөгө чылында 40 уруглар турар интернат сулун дөөлү; ажыгалга киярерин олар хүлөөнгөн.

М. ДАВАА.

Суур Советинин ажылын экижидер

Тес-Хем районун Самагалдай суур Совети доктамак ажылдар бажы-биле хандырттымаан. Амгы үезе Советтин ажылдар чери болза оң даргазы эш Дажысаак болу-даа сонгуучуларынга отчөтөрүн кылып бергөөнөр. Советтин ажылы ол хире чавыс деннеде турар район Советинин даргалары эштер Оолак, Төгүс-оол оларын агаз энтешип турары эдентиг.

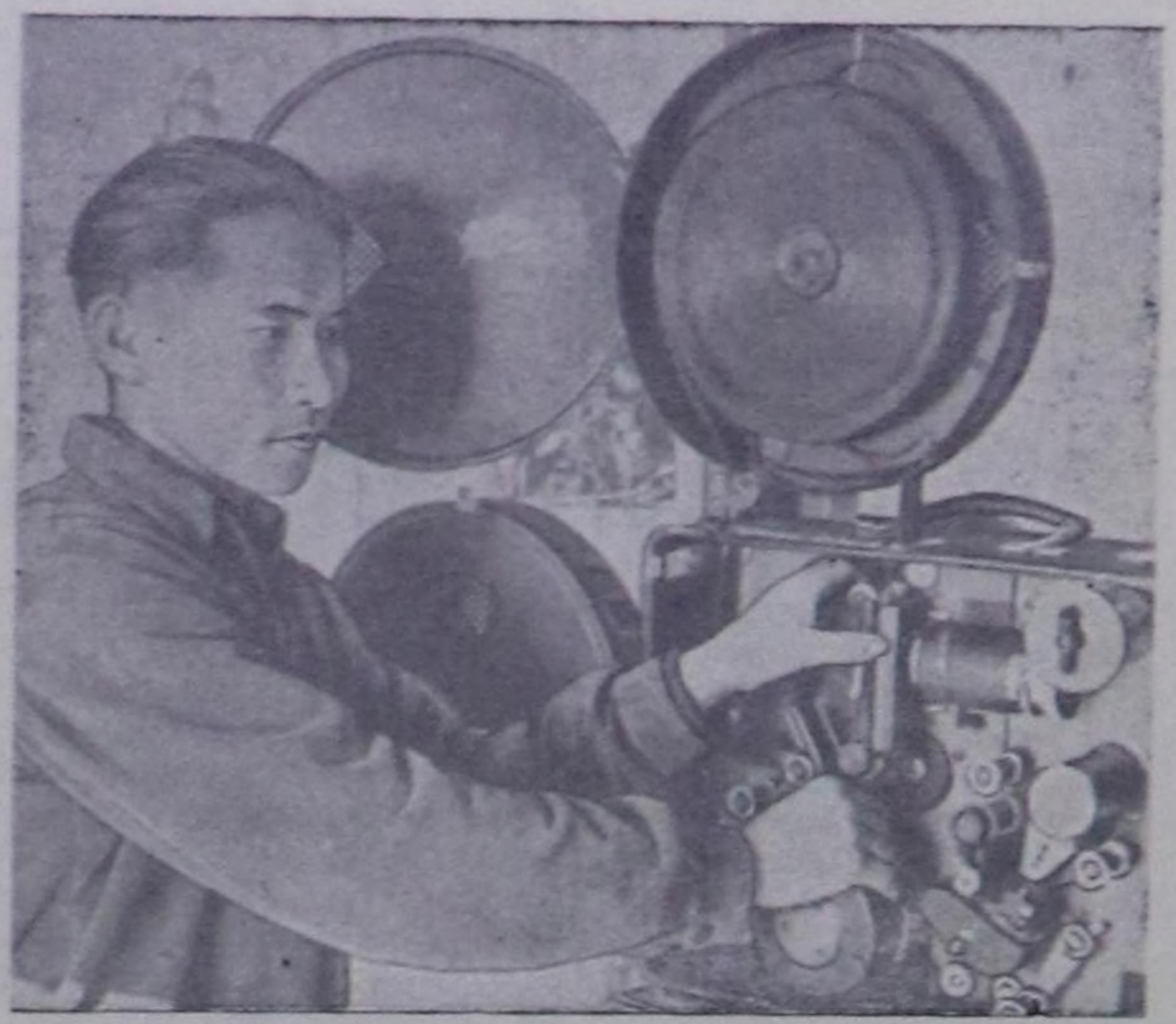
С. СОЯН.

Бир хүннүң семинары

Чокота чаа Бай-Тайга районуну культу-чырымыншык албан черлеринин ажылдакчыларын бир хүннүң семинары болган. Анаа районда Культура бажынарнын директорлары, көдээ дүдүжү болгаш библиотекалар эргелекчилери база кино ажылдакчылары кирешкенер. Олар Бүгү-россиянын культу-чырымыншык албан черлеринин хей-инити

сентябрдан бээр Советтин күүскомунун хуралдары-даа, сессиялар-даа чымбаан. Советтин депутаттары, оон иштинде эш Дажысаак болу-даа сонгуучуларынга отчөтөрүн кылып бергөөнөр. Советтин ажылы ол хире чавыс деннеде турар район Советинин даргалары эштер Оолак, Төгүс-оол оларын агаз энтешип турары эдентиг.

Социалист чарыштың мурнакчызы

Шувандаев Суда киномеханиктер ажилдаандан бээр ам дөрт чыл ажыл турар. Анык киномеханик болуун өөренип алган мергежиликке мыак болгаш кызыкмаккай.

Барын-Хемчик районун «Ленин орду» колхозунун колхозчулары, иколхозны башкылар коллективин болгаш өөреникчилери ону ани билер болгаш хүндүлөөрлер.

Суда эркен 1957 чылда районун киномеханиктеринин болгаш культура ажылдакчыларын социалдыг чарышса кийришкен болгаш ай, квартал санында социалдыг чарыштың бирги одуруунга түрүп келген. Оң түнөөлөндө чога кино көргүзгөсүн болгаш акша чымдаанын планын 175 хуу күтсөөдө, социалдыг чарыштың тивлекчи болган

— Бо чылын мен чога кино көргүзгөсүн болгаш акша чымдааны ай санында 150 хуудан эвөөш өвөс кылдыр үргүчү күтсөөдөр мен, чога бараан болуп, оларнын культуруг негелдеин хандырар чорук мөөн хүндүгү хүлөөлөгө болур — деп Шувандаев чугаалап турар.

Культура-чырымыншык албан черлеринин Бүгү-россия көрүдөлөнгө таварыштыр анык механик болууга белеткен хүлөөлөгө алган болгаш кино көргүзгөсүн таламы-биле бирги черин бодунга быжыгдарын хүлөөнгөн.

Чурута: С. Шувандаев хүндүсү кино көргүзгөсүн өсөөдө, кезежик кино көргүзгөсүнө шенеледе белеткелди кино аппаратуразында чорудуп турары.

Сөз болгаш фотоз С. Номбуи-оолау.

Федоровка суурнун клувунда

Каз-Хем районун Федоровка суурда көдээ клубтуң ажылы экижип турар. Бот-тыныгыр уран-чүдө бөлүмдерин тургускулаан, оларнын киржикчилери элден каш концерттерин көргөсүн болгаш «Ленинги орду», «Бурунга» колхозтарга, Сарыг-Сеп суурга база чоразанар.

Өг-бүлө ээзи В. Метелева, саржаг бүдүрүчү М. Сарылар, саяачы В. Копурова, Ю. Сумья, колхозчулар З. Салчак, Б. Чалап-оол, моторжу алышкылар Зубовтар болгаш өскелер-даа клубтуң ажылына илеспейкип киржип турарлар. Олар чаа кезгелер болуун четикелди манал, белеткелдерге түктөл чок дөп, клубтуң ажылына өн дузалыкын турар.

Клубтуң чөвүлөсү 5 кижи составтыг кылдыр сонгаан. Сөөлү үезе уран-чүдө бөлүмдеринин хөргөлдөнгө ийи баян, радио, национал төнөр, сонга нестери болгаш өскө-даа чүдөөр салып алдыган.

Клубтуң ажылына көдээ Советтин даргазы эш Чунарев кичээлгеини салып, дузалал турар. Оң түнөөлөндө 1958 чыл

дык кыжынында оттулар баш бүрүн бар болгаш 1959 чылда оттулар мыштың белеткелди чорудуп турар.

Клубтуң иштинде «Бистин колхоз чүдөш демисежип турармы?», «1955—1957 чылдарда колхозтуң өгөлдөш деп аттарын ийи делегет шимен тургускан. ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгууларга белеткелди холбаштыр агитпунктуу эки дөрдөн болгаш төп фермада кызы бутуну шимен кылган.

Клубтуң иштинге корум-чүрүмү тургугу дугайында уагт кичээлгеини салып, бо таламы-биле тайлыбыр ажылдарын чоруткан соонда, клубка белген чок оон иштин боткадырыс дээш орадактын, талкылар, саяачылар откаар чүдөлөрдү бодуруптаан болгаш мылгыма аныктар клуб иштинге чүрүмү тулар дээш демисежи чорудуп турар аларган.

Амгы үезе культу-чырымыншык албан черлеринин көрүдөлөнгө эки белеткелер дээш клубтуң ажылдакчылары кызыкмаккай чүтүгүдү салып турарлар. В. СОКОЛОВ.

Чолаачылар ортузунга ажылды күштелдирер

(Районнарнын чолаачылар хуралдарында)

Барын-Хемчик районун чолаачыларын чөвүлөс хуралы болуп эркен. Чолаачылар ортузунга организастыг болгаш масса-политиктиг ажылды күштелдирер дугайында айтырыгнын таламы-биле ол чөвүлөс хуралда райкүүскомунун шагдаа кылдыгынын ажылдакчымын эш Мукудай илестен кылган.

Областык болгаш районун амдырларынга автотранспорттуң чугула ролун илестелчи онзапал демделешпаан, чолаачылар ортузунга организастыг болгаш масса-политиктиг ажылды моон сонгаар улам күштелдиреринин өргөжөк чугулазын айткан. Чолаачыларын, саяачыларын болгаш токарларын ортузунга ажылды багай өвөс тургусканынын түнөөлөндө Кызыл-Мажалык АТБ-ы (начальниги эш Дворков) чүбө сөөртүлгөсүнүн планынын эркен чылын ажыр күтсөөн.

Боттарынын өдмөзөн автомашиналарынга камныг, чүбө сөөртүр планынын үргүчү ажыр күтсөөн турар муунакчы чолаачыларын саны районда өссөн. Чижэ, АТБ-нын чолаачылары эштер Филатов, Леонов, Бистет олар автомашинаны башкыларын чүрүмүн шыгын сатырышпаан, боттарынын бүдүрүлгө планынын доктамак ажыр күтсөөн турарлар.

Оон-биле чөргөлөшпөр, чолаачылар ортузунга ажылды ам-даа четпес тургусканын чөвүлөс хурал демделгезин. Районда чамдык албан организастыларын, колхозтарын ууртукчулары чолаачылар ортузунга организастык болгаш масса-политиктиг ажылды кошкоч чорудуп, чолаачыларын ажылдыг контролдоо боттандырып турар. «Барын» совхозтуң директору эш Дугер автомашинаны башкыларын эргеник шынамылгазы чок хөргөлдөмө машина чолаачылар, ону башкыларынын чүрүмүн каржымы-биле үрөп турган.

Автомашиналарын ажылдагы районда кызы четпес болуп турарын чөвүлөс хуралга саны бергенер илереткен. Автомашиналар оруун сөптөөр таламы-биле кемчелерин эркен чылын дыка четпес чорудуп. Автомашиналар оруун эки сөптөсүн белген чорук оларын белик бүдүрүчүлүгү ажылдарынга таарымчалык байламы тургусууну турар дөрдөн хуралдын киржикчилери демделгезин болгаш машиналар оруун сөптөөрчөгө районун колхозтар башкыларын, көдээ Советтеринин кичээлгеини улаандырган.

Чолаачылар ортузунга ажылды четпес тургускан түнөөлөндө чамдык чолаачыларын таламында автомашиналарын камныг эдилөөс, машина чорударынын чүрүмүн чөвүлөс хуралдарга ам-даа бар. АТБ-нын чолаачылары Стремусов, Тага-чаков олар боттарынга быжыгдалан автомашиналарын эриик чолаачылар таварыштарын болурун тургускан. Ол ийи-каш АТБ-нын чолаачымы Ооржак Духу-оол чүвүтүчү машина кырынга уаус одуртуп, авария кылган таварыштар.

Чолаачылар ортузунга ажылды моон сонгаар күштелдиреринин болгаш автомашиналарын ажылдагы экижидеринин

өргөжөк чугулазын чөвүлөс хуралдын киржикчилери онзапал демделгезин. О. ООРЖАН.

1957 чылда чүбө сөөртүлгөсүнүн түнөөлөндө болгаш 1958 чылда соругаларын дугайында айтырыгнын Тес-Хем районун девискээринде ажылап турар чолаачыларын чөвүлөс хуралында чугаалакчы Районда автомашиналарын саны сөөлү чылдарда дыка көвүдөн болгаш ажыл-агый база культура тургузуушкунунун хөргөсө автотранспорт уагт ролу ойнап турарын чолаачыларын район хуралы демделгезин.

Тес-Хем МТС-тин чолаачылары эштер Попов, Кудрявцев, «Ал-Эрик» колхозтуу чолаачымы эш Дүктүг-оол «Чогураа» колхозтуу чолаачылары эштер Смыан-оол, Бугаа олар боттарынын автомашиналарын камныг эдилешпаан, чүбө сөөртүр планынын үргүчү ажыр күтсөөн турарлар.

Ындыг болза-даа, автомашиналарын районда дыка четпес ажылап турарын хуралга саны бергенер илереткен. Колхозтарда, МТС-те автомашиналарын саны сөөлү үезе көвүдөн турбуга, машиналарын чыгып гаражтар-биле амга чедир хандырып, оон түнөөлөндө хей-төй машиналар эдилешип чогуу үезинге четпөй элекке ажылдадан үнүп турар.

Автомашиналарын техниктиг ажаадымын МТС-те денниг кошкоч тургускан. Урелик машиналарын чорудуп, чүбө сөөртүрчөгө чолаачыларын ол МТС-тин директору эш Жигаловтуң албаал тургалы илерөөн. Оон ийаи тускай кентер-биле чолаачыларын база гараж ажылдарын МТС-тин дирекция чери чедир хандырып келген.

Ажылга харымсалга чөг, арагалар чоруткар чамдык чолаачыларга ам-даа бар. МТС-тин чолаачымы Постухов, Ленин аттыг колхозтуу чолаачымы Сүлдүм-оол олар автомашиналарын эриик чолаачылар, машина башкыларынын чүрүмүн хей улаа үрөп турган. Элибөөн машиналарын камныг өвөс, машина башкыларынын чүрүмүн каржымы-биле үрөп чолаачыларга хамаарыштыр МТС-тин директору эш Жигалов болгаш чамдык колхозтарын даргалары шийтирлөгө кемчелерин албай, оларнын-биле өнтөшпөп келген.

Районун девискээринде машина оруктары, көвүткөрдөрүн сөптөөр таламы-биле орук мастери эш Даникин четпес ажылдаан. Благыг колхозтар аразында машина оруу автомашиналарын чорудууга дыка моонкалыг болуп турар.

Чүбө сөөртүлгөсүнүн таламы-биле 1958 чылда районун чолаачыларын мурнунда туруп турар соругаларын чедип-кинип күтсөөдөр төлөөдө, чолаачылар ортузунга социалдыг чарышты калбарты, муунакчыларын дуржулазын илестердери өргөжөк чугула. В. САРБАА.

Совет эртем коммунистиг тургузуушкунда

Бипитализмден социалдык шийчелдиге—ала-чагаар шийчелге өвөс, а амдыралды эртем бузуу-биле анализаторинге үндөлөп чорутуулар, ханымы-биле мекер билдөөн шийчелге болур. Ычангаан бистин чүрүтүсү эртем база-ла социалдык тивлекчилерини мурнунда элөп ший-давай турган чегин элөп турар.

Коммунист ийитиледе чугаа бүдүрүчү күштерин кайгамчыктыг көргүдөлөгө, мезамластаттыг уагт бүдүрүлгөсүн тургузууларын үндөлөштөгөш тургустуруп болур деп марксизм-ленинизм өөрдөп турар. Ол эчис соругаларын чедип алырына кайгамчыктыг уагт ролу болза, пролетариаттын тивлекчилерини сонда казыл-даа көстүп көргөсүн-биле чектелди, үктөк чок көгүжү, бодуну бүгү-ле күчүлүг аргаларын уагтуун өргө амыштырып, материалдыг болгаш угаан болза культураның албашканын тургузарын дыка хөргөсө, коммунист тургузарын хөргөсө чыгырып турар эртемге хамаарыш.

Октябрьнин социалдыг Уагт революциянын тивлекчел эртемни көгүдөлөгө чаа үе-чаданы ажылды берген. Чер бөмбүрүнүн адымын бир кезинге эртем кижини кижини мөлчүрүнүн чөвүлөс болбастай берген, коммунист тивлекчелери дээш бойдушту болгаш ийитиледе революстугу бу-биле чаартырымын чөвүлөс ашарган.

Коммунист партия эртемни кижини өн-не бектик чагай идеалдарына бараан болур кылдыр тургускан, оон чектелерин болгаш депшилгелерин таарымчалык бүгү-ле байладаларын тургузуп берген.

Чүрүтүг экономикастыг болгаш культуруг көгүдөлөгөш бүгү планынын партия эртемни өң чаа чедикшинеринин үндөлөшкөсүн тургузуп келген. Чаа, социалдыг экономикалык тургузарын элден салган ГОЭЛРО-нун алдарык планын мынды турган. Боттанышканын бистин улауушугу социалдык тивлекчилерин чедип келген баштайт беш чылдар мынды турган. Уаус ажыл-агыйын катан тургузарын болгаш улам ийаи көгүжүдеринин дайын сөөлүлөгө беш чылдар мынды болган. Элден үр үезе саяачы перспективтиг планлашканын айтты турар коммунисттик материал-техниктиг

Академик А. В. ТОПЧИВ.

суурун тургузарын программаны ийиди-дир. Ол болза коммунист тургузарын эртемге үндөлөгөш, теорияга хынаттыган болгаш практикага баят-кааттыган планын-дир.

Бүгү-ле беш чыл планыннга үндөлөгөш чүрүтүг чаа-чаа бүдүрүлгө черлерин тургузары-биле чөргөлөшпөр, техниктиг чаа методтарын, сайырангайжыдылгаларын болгаш ажылдыкшыларын хынаар дугайында эртем-шичелдиги чаа-чаа албан черлерин, шенеледе стацияларын, дуржула бүдүрүлгөсүн тургузары көрдүгүн тургузаан.

Партия бойдушту болушкунуларын шийчелдеринин, оон дүрүм бузуулар чүдөлөрүн билди алырынын карачалыг эртемниг методу-биле—диалектиктиг материалдык-биле уагтуу чөвүлөгөш. Бойдушту дүрүмдерин өөренип билди алырынга ол методу ажылдарын классиктер үдөгөр чижектерин совет эртемденер эртемниг коммунист үндөлөгөш салыкчыларын гениалдыг ажылдарында тып ал турарлар. Бистин эртемденеринин бистин бүгү-ле уагт-уагт чедикшинери ол методу оларнын боттарынын эртемниг ажылдарына ажылдаанынга үндөлөгөш турар.

Бистин чүрүтүсү эртем-шичелдиги албан черлеринин саны чык көгүжү дүлүн-на көвүдөн, эртемниг кадрлар уагт турар. ССРЭ-нин Эртемниг Академиязынын, эдилдештер республикаларын эртемниг академияларын, азырлар айымын академияларын эртем-шичелде албан черлеринде, а ол ийаиш министрстволарын болгаш ведомстволарын дээш өөрдөгөш черлеринде база эртем-шичелдиги институттарында 200 муң ажыг эртем ажылдакчылары болгаш башкылар ажылдап турар. Совет эртемденер, бүгү совет ийитилгелери-биле бир дөмөй,—ССРЭ-нин ажылчы агымын-биле болгаш тараачыларын-биле хан-дамрында шүүт туудуш. Совет эртемниг амдыралы-биле, практикалык, бүдүрүлгө-биле уузалбас харымалазы—оон күжүнү болгаш депшилгелерин үнер кол дөүт өл.

Совет эртемденер эртемниг хей-хөй адырларында чүгүдө түнөөлөгөш чедип алганнар. Сөөлүг оң чылдар эртем-билгенин бүгү таламынга ома уагт чедикшинер-биле демделеттинген. Техникада хей-хөй уламышканынын тивлекчелери-биле болгаш көгүжөсүн-биле төлөрдөрүн түрүп техниктиг депшилгелери чаа үе-чаданын чедип келгеннин дугайын чугаалап болур.

Уагт Октябрьдин эртен чыл оюнун мурну чарымында бистин эртемнистин, техникамыстын, бистин социалдыг тургузуушугу чаа кайгамчыктыг чагай тивлекчилерге бүгү делегей кереч болгаш. Совет эртемденерин таарымчар санааш тургусканын, совет инженерлерин болгаш ажылдарын бүдүргөш салып үндөгөн Чернин кызымак эртеринчилери оларнын малактыг айткан орбита-биле жүжүгү чоруп турар. Ол болушкуну тоолдоктарын шынап-ла боттут чүдө кылдыр боттандырып турар-дир.

Теоретиктиг болгаш дуржулагы адролу физикага, октаргайын хөргөлдөшкөсүнүн шийчелдеринин, чартык дамчыдыкчыларын шийчелдиги алырынга, астрономияга, математикага, геохимияга, биохимияга болгаш өскө-даа чүдөлөгөш бистин эртемденеринин чедикшинери дымна уагт. Химиктерин, машина эртемденеринин, металл эртемденеринин, географтарын, геологтарын, өскө-даа тускай эртемденерин төлөкчелеринин ажылдары чүрүтүп уаус ажыл-агыйында чүгүдө ужу-дузалык болуп турар.

Эртемниг болза бүдүрүлгө практикалык депшили үндүрүп турар соругаларын болуун-ла дүргөсүн-биле шийтирлөөр, амгы үезе техниканын болгаш бүдүрүлгө методтарын деннелеге күжүп турар бектик бүдүрүчүлүгү машиналарын чүгө ажылдап кылырынга дузалар өвөс, харын оларын уаус ажыл-агыйында өң дүргөн ажылдап илестердери чедип алып дээш чүткүп оралдыкын турар.

Дүргөн бурунгааран чоруп турар чаа техника-биле холбашкан шийчелдер техниктиг, физика-математиктиг болгаш хөргөш эртемдеринин таламында шийтирлөгөш ролу ойнап турар. Анаа болза, мылгыма атомнуг энергиян ажылдары-

нын техниказын, электржылдыгын, радиотехникамы болгаш электрониканы, автоматизаны болгаш телемеханиканы, техниканын аны-бүрү таламынга чартык дамчыдыкчыларын, уагтразыктуг америкендизини хөргөлөгөн, бүдүрүлгөн составын болгаш байдалын анализаторини спектроскопиктиг, рентгеноскопиктиг, нейтронрадиофизиктиг болгаш өң чаа өскө-даа методтарын, кара болгаш өңүг металлургияга, химия, нефть, көмүр даш, машина туудушун болгаш уаус ажыл-агыйын өскө-ла адырларында чаа технологияны көгүдөрүнчө уланган шийчелдер хамаарыш. Геолог-география эртемдеринде (географияда, геологияда, хөргүн шийчелдеде, гидрологияда болгаш өскө-даа) шийчелдер болуучул байлаа кулавырларын илередип тыварыны, уаус ажыл-агыйын хөргөлдөшкөсүн оларын өң дүргөн шийчелдиги амырчы уланган.

Амгы үезин физикамы чокота чаагы эркен үени эртемденер бени үндөлөгөш-биле мыгалдык болуп турар. Шаанда өң уагт эртемденер боттарынын ажылын колдууда механик азы лаборант кижинин дуузын-биле тус-тузууда чорудуп турганнар. Чижэе, чырык бажымынын ажылды болгаш шийчел турган Москванын өң уагт адырдыг физики П. Н. Лебедев бистин чүбө чымыстың агазында шак ийичаар ажылдап турган. Совет эртем болза, хууда лабораторияларын эртемниг коллективтер болууларынын орун-биле дүргөн болгаш бузууралыг чорупкан. Ам эртемниг уагт-уагт соругаларын шийтирлөөрүн аны-бүрү кызым тускай эртемденер эртемденерин болгаш инженерлерин каттыштырып, амгы үезин техниканын бүгү кезин ажылдап турар эртемниг калбас коллективтерин күжү-биле боттандырып турар.

Бистин чүбө чымыстын атомнуг энергиянын чүбө чымы кылдыр төлөшпөш-биле алап турар. Атомнуг болгаш атомнуг адронун амгы үези физикамы эркен чүбө чымын кайгамчыктыг ажымыншыкынын үндөлөгөш тыптып, көгүжү келген, оларнын аразында бир дугаары болза, Менделеевтиг элементтеринин периодиктиг системасы болган. Оон дараазында рентген хөргөлдөшкөсүн ажымыншыкы, электроннуг болгаш радиоактивтиг чүгүдү ажымыншыкы болган.

Совет эртемденер болгаш инженерлер атомнуг энергиян тайбың соругаларга ажылдарынга уагт чедикшинерин чедип алганнар. 1954 чылдын чайымында өгөлдөш чогуула районнарнын үлөштүрүлгө болгаш көдээ ажыл-агыйында токтү берип агай берген ажыктыг күжү беш муң киловатт делегейде бир дугаар атомнуг электростанция ССРЭ-де тургустунган. Ам чүс-чүс муң киловатт күштүг атомнуг электростанцияларын тургузар таламы-биле ажылдар чоруттууну, атомнуг энергиян транспортка хөргөлөөр таламы-биле шийчелдер чоруттууну турар. Атомнуг шийчелдиги баштайт совет ледокол (дом чорук судно) 1958 чылда экинчилер өгөлөөр. Ол ледокол оттулар чүгүдүн немен азыр-биле порттарга барбайт ийи—үш чыл тургузууда чоруп болур.

Физикага болгаш техникага чартык дамчыдыкчылар улам-на уагт ужу-дузалык болуп бар чыдар. Чартык дамчыдыкчыларын таламында эртем ажылдары дайын сөөлүдөгө чылдарда казыла-биле илестерген. Термоэлектриктиг болушкунуларын шийчелдеринде дыка уагт чедикшинер чедип алдыган. А. Ф. Нөффенин чорудуп турары ол шийчелдер одалга энергиян шүүт-ла электри энергиямы кылдыр хуулаурун термоэлектриктиг генераторларын тургузарына чедирген.

Одалга күжү-биле ажылдаар электри станцияларында бус котлдарын одалга черлеринге тургузуп азынги энергияны котлдарга бектик бажымыншыкы күжү-биле суг бузууну энергиямы болу бээр, оон соонда турбиналарга—механиктик энергия болгаш адак сөөлүдө, электрот

